

T.C.
KÜÇÜKÇEKMECE KAYMAKAMLIĞI
İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü
Küçükçekmece Rehberlik ve Araştırma Merkezi

**ORTAOKUL ÖĞRENCİLERİNDE KARIYER VE YETENEK GELİŞİMİ ÖZ
YETERLİĞİ İLE UMUT İLİŞKİSİ**

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, ortaokul öğrencilerinin umut düzeyleri ile kariyer ve yetenek gelişimindeki öz yeterlik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Araştırmanın örneklemini, demografik özellikleri ayırt edilmeksizin 7. Sınıfta öğrenim gören 647 ortaokul öğrencisinden oluşmaktadır. Araştırma kapsamında *Çocuklarda Umut Ölçeği (ÇUÖ)* ve *Kariyer ve Yetenek Gelişimi Öz Yeterlik Ölçeği (KYGÖY)* kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlar, katılımcıların umut düzeyleri ile kariyer ve yetenek gelişimindeki özyeterlik düzeyleri arasında güçlü düzeyde ve pozitif yönlü ($r=,714$) ve anlamlı bir ilişki bulunduğunu göstermektedir ($p<0,01$).

Anahtar Kelimeler: *umut, kariyer ve yetenek gelişimi, , öz yeterlik, ortaokul öğrencileri.*

ABSTRACT

The aim of the study is to examine the relationship between the hope levels of secondary school students and their self efficacy levels in career and talent development. The universe of the research is 647 secondary school students studying in 7th grade regardless in their demographic characteristics. Hope Scale in Children and Career and Talent Development Self-Efficacy Scale have been used for collecting data. The results show that there is a strong, positive ($r=,714$) and significant relationship between the participants hope levels and and their self-afficacy levels in career and talent development ($p<0,01$).

Keywords: *hope, career and talent development, self-afficacy, secondary school students.*

Giriş

Umut yıllardır psikoloji, felsefe, mitoloji, edebiyat, sanat gibi çeşitli alanlarda çalışılmıştır. Umut hem duygularla hem de hedeflerle ilgili bilişsel ve motivasyonel durumdur (Snyder, 2000). Psikoloji umudu duygusal ve bilişsel alanlarda incelemiştir.

Umudu duygular açısından ele almak isteyen çalışmada Steen(2004), umutlu hissetmenin memnuniyete yol açtığını, sevgi ve memnun olma hissini ise tüm insanların temel arzusu olduğunu söylemiştir. Folkman (2010) ise umudun zihinsel süreçleri olduğunu, bilgi ve hedefleri kapsadığını söylemiştir. Umut kişiye bir amaç sağlayıp bu amaç doğrultusunda yöntem belirleyip sonuca ulaşmasında yardımcı olur, bu amaç ise bireyin hayatını anlamlı hale getirir (Feldman ve Snyder, 2005).

Umut ile ilişkili değişkenlere baktığımızda, karşımıza birçok faktör çıkmaktadır. Özellikle ergenlerin umut düzeylerinin yüksek olduğu durumlarda, kariyer gelişimlerinin de olumlu yönde etkilendiği görülmektedir. Hayat dönemlerinde zorluklarla karşılaşan ergenlerin, umut düzeyleri yükseldikçe kariyer gelişimlerini de daha sağlıklı adımlarla tamamladığı görülmektedir (Linehan ve ark., 2006).

Kariyer, kişinin mesleğindeki basamaklar olarak ifade edilmektedir. Bir çalışanın örgütte üst pozisyonlara doğru ilerlemesi veya bir konuda uzmanlaşması anlamındadır (İbicioğlu, 2006).

Kariyer planlaması aşamasındaki bireyler kariyerini seçerken birçok faktörden etkilenmektedir. En iyi kariyer seçimi ise, bireyin ne istediği ile bu istek için nelere ihtiyacı olduğunu karşılaştırarak ideal olana ulaşabilmesidir. Bir kişinin kariyer eğilimi, onun güdülerini, yeteneklerini, değerlerini algılaması ve farkına varması ile başlamaktadır. (Barutçugil, 2004). Kısacası kariyer değerleri yetenek, beceri, güdü, ihtiyaç ve değerlerinden oluşan bir benlik kavramıdır.

Ortaokul kademesi kariyer seçimi için erken gibi düşünülebilir. Ancak çocukların gelecekte kendilerine uygun meslek seçimi yapabilmeleri için çalışmanın önemini anlamak, meslekleri, iş dünyasını merak etmek ve araştırmak gibi kariyer gelişimiyle ilgili davranışları bu dönemde kazanmaları gerekmektedir (Bozgeyikli ve ark, 2009). Ülkemizde kariyer danışmanlığı kavramı lise ve üniversite düzeyinde karşımıza çıkmaktadır. Oysa kariyer

gelişimi ortaokul ve lise yıllarında başlayan; üniversite yıllarında belirginleşen ve ömür boyu gelişmeye devam eden bir süreçtir.

Öğrencinin başarı düzeyi de kariyer gelişimiyle yakından ilgilidir. Akademik başarısı yüksek bireylerin hedeflere erişmede güçlükleri olmayacağı, bu nedenle kendileri ve mesleki seçeneklerini araştırma konusunda savunucu olmayacağı, çoklu potansiyele sahip olduklarından ilgi ve yetenekleri ile mesleki isteklerini uzlaştırmada güçlük çekmeyecekleri kabul edilmektedir (Kuzgun, 2000).

Kariyerle ilgili bilinmesi gereken bir gerçek var ki o da kişinin kendi kariyer gelişiminden yine kendisinin sorumlu olduğudur (Aytaç, 2005). Bu sebeple eğitim sistemindeki bir bireye kariyer planlamada yardım edebilmenin anahtarı, onun geleceğine etki edebilecek kariyer planlaması faaliyetlerini gerçekleştirebileceği cesareti verebilmektir (Aldemir ve ark, 2004). Daha sonra da doğru bir yöntemle kendine uygun kariyer planı yapmasını sağlamaktır.

Doğru bir kariyer planlaması yapılmadığı takdirde, yetkinlikleri yüksek, eğitilmiş bir birey yanlış kariyer yolu çizimiyle istemediği bir işe girebilir; mutsuz bir hayat yaşayarak mutsuz ve tatminsiz bir kişi ve sosyal rollerinde verimsiz bir bireye dönüşebilir. Bu durum yalnızca bireyi değil sosyal rolleri paylaştığı tüm paydaşları etkileyecek, maddi/manevi kayıplara sebebiyet verecektir. İdeal olan erken yaşlarda kariyer danışmanlığı imkânlarından yararlanıp, bireyin özellikleri, yetkinlikleri ve karakteri doğrultusunda bir kariyer yolu çizilmesidir (İbicioğlu, 2011).

Umut ve kariyer gelişimi ile ilişkili bir diğer değişken ise yetenektir. Umut düzeyi yüksek olan bireylerin, kariyer planlaması yaparken yeteneklerinin ve ihtiyaçlarının daha net farkında olduğu görülmektedir. Bu durumda birey, kariyer planlaması yaparken potansiyelini daha doğru şekilde kullanabilmektedir (Yeşilyaprak, 2011).

Yetenek insanın doğuştan getirdiği öğrenme yaşantısından bağımsız olarak herhangi bir alanda gösterdiği ve onu diğer bireylerden farklı kılan bilgi, beceri ve yeterlik potansiyelidir. İlk çağlarda hayati öneme sahip olan yetenek zamanla değişime uğramıştır. Dünyada meydana gelen sosyal ve teknolojik değişimler insanların ihtiyaçlarının değişmesine sebep olmuştur (Yumurtacı, 2014).

İnsan profilindeki bu değişim yeteneğin kullanım alanlarının farklılaşmasını beraberinde getirmiştir. Modern çağda insan, yeteneği kişisel başarı ve performansa ulaşmak için kullanmıştır (Gagne, 2004).

Umut ile ilişkili bir diğer değişken ise öz yeterlik kavramıdır. Bireyin yaşadığı güçlükler karşısında, pasif bir bekleyiş yerine olumlu bir duygu olan umut düzeyine sahip olmasının, öz yeterlik düzeyini de artırdığı görülmektedir. Buna göre özyeterlik düzeyi artış gösteren birey, zorluklar karşısında çaba göstermeye devam etmektedir (Tarhan ve Bacanlı, 2016).

Öz yeterlik inancının kaynaklarının bireyin kendisinin veya başka bir kişinin yaşadığı olumlu veya olumsuz deneyimlerin, çevresinden bir konuda başarılı olup olamayacağına yönelik görüşlerin ve o konuda yapacağı girişime ait vücudundan aldığı bildirimler olduğu düşünülmektedir (Akt., Senemoęlu, 2015).

Bireyde öz yeterliğin yüksek olmasının yaşamda karşılaşılan herhangi bir durum, sorunlarda bireye güç ve dayanıklılık sağlayacağı açıktır. Araştırmalarda öz yeterliliği yüksek olan bireylerle düşük olan bireyler kıyaslandığında, yaşamda daha girişken davranışlar, dayanıklılık, sorun ve çatışma çözme becerisinde ise kapsamlı yol yöntemlere görülmektedir. (Phan, 2012; Pajares ve Valiante, 2001).

Verilen bilgiler çerçevesinde bu çalışmanın amacı, ortaokul öğrencilerinin umut düzeyleri ile kariyer ve yetenek gelişimindeki öz yeterlik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir.

Yöntem

Bu araştırma, ortaokul öğrencilerinin umut düzeyleri ile kariyer ve yetenek gelişimlerindeki öz yeterlik düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla ilişkisel tarama modelinde betimsel bir araştırma olarak yürütülmüştür. Öğrencilerin umut düzeyleri ile öz yeterlik düzeyleri olmak üzere iki değişken arasında çift yönlü bir ilişki aranmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın örneklemini, demografik özellikleri ayırt edilmeksizin 7. Sınıfta öğrenim gören 647 ortaokul öğrencisinden oluşmaktadır. Araştırmada kullanılan veriler, Küçükçekmece ilçesindeki ortaokullarda görev yapan psikolojik danışman/rehber öğretmenler aracılığıyla çevrimiçi anket aracılığı ile toplanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Çocuklarda Umut Ölçeği (ÇUÖ) : Özgün hali Synder ve arkadaşları (1997) tarafından geliştirilen ölçek, özgün halinde olduğu gibi 8 ile 16 yaş arasındaki çocuklarda uygulanmak üzere Türkçeye uyarlanmıştır (Atik ve Kemer, 2009). Ölçek toplamda 2 alt boyut ve 6 maddeden oluşan ölçek, 6'lı likert tipi olarak kullanılmaktadır. Ölçeğin tek maddeleri "amaca ulaşma yolları" boyutunu, çift maddeleri "amaca güdülenme" boyutunu ölçmektedir. Ölçekten alınabilecek puanlar 36 ile 6 arasında değişmektedir. Ölçeğin toplam Cronbach Alfa katsayısı .74 olarak bulunurken, test tekrar test korelasyon katsayısı .57 olarak hesaplanmıştır.

Kariyer ve Yetenek Gelişimi Öz Yeterlik Ölçeği (KYGÖY) : Özgün hali 2010 yılında Hong Kong'da geliştirilen ölçek, Yıldız (2015) tarafından ortaokul öğrencilerinde uygulanmak üzere Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçek uyarlanırken 236'sı kız, 270'i erkek olmak üzere 506 ortaokul öğrencisinden veri toplanmıştır. Ölçek toplam 14 maddeden ve iki alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçek maddeleri 6'lı likert tipi sorulardan oluşmaktadır. Ölçeğin toplam Cronbach Alfa katsayısı .91 hesaplanırken, madde toplam korelasyonları ise .51 ile .70 arasında bulunmuştur.

Bulgular

Ortaokul öğrencilerinin umut düzeyleri ile kariyer ve yetenek gelişimindeki öz yeterlik düzeyleri arasındaki ilişkiyi anlayabilmek adına korelasyon analizinden faydalanılmıştır. Buna göre değişkenlerin normallik dağılımına ilişkin sonuçlar tablo 1’ de gösterilmiştir.

Skewness	-	,096
	,731	
Kurtosis	,150	,192
Skewness	-	,096
	,990	
Kurtosis	1,35	,192
	8	

Tablo 1.

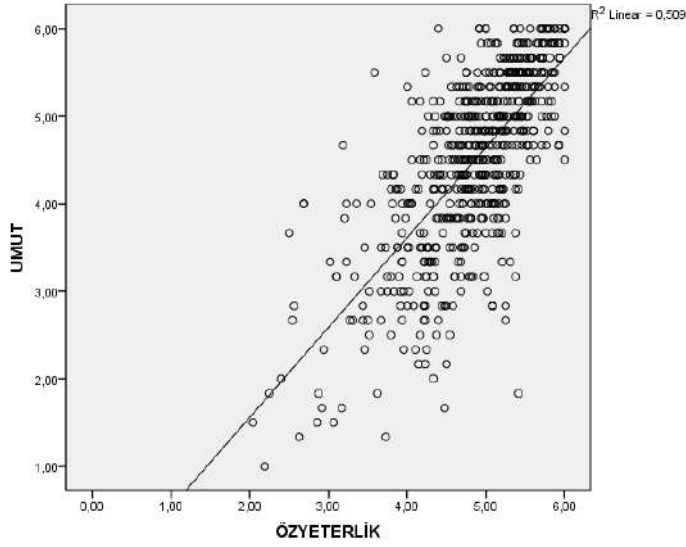
Tablo 1’ e göre, çarpıklık ve basıklık değerleri her iki değişken için de -1.5,+1.5 arasında yer aldığı için, değişkenlerin normal dağılım gösterdiği görülmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2013). Buna göre elde edilen bulgular göz önünde bulundurularak korelasyon hesaplaması için Pearson Korelasyon Analizi kullanılmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 2’de gösterilmiştir.

Umut ve Özyeterlik Düzeyleri Arasındaki İlişki			
		U MUT	ÖZYET ERLİK
UMUT	Pearson r	1	,714*
	p		,000
	N	6 47	647
ÖZYET TERLİK	Pearson r	,7 14*	1
	p	,0 00	
	N	6 47	647

* Korelasyon $p < 0,01$ düzeyinde anlamlıdır.

Tablo 2.

Analiz sonuçları incelendiğinde, katılımcıların umut düzeyleri ile kariyer ve yetenek gelişimindeki özyeterlik düzeyleri arasında güçlü düzeyde ve pozitif yönlü ($r=,714$) ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0,01$). Ayrıca, değişkenlerin birbirleri üzerinde açıkladıkları varyans hesaplandığında %50,9 olarak bulunmuştur. Buna göre, ortaokul öğrencilerinin kariyer ve yetenek gelişimi öz yeterlik düzeylerinin %50,9'u umut değişkeninden kaynaklanıyor olabileceği sonucuna ulaşmak mümkündür.

Tablo 3.

Ortaokul öğrencilerinin umut düzeyleri dikey, kariyer ve yetenek gelişimi öz yeterlikleri yatay düzlemde hesaplanmak üzere, değişkenler arasındaki ilişki Tablo 3'te grafik yardımıyla gösterilmiştir.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmanın amacı, ortaokul öğrencilerinin umut düzeyleri ile kariyer ve yetenek gelişimindeki öz yeterlik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Elde edilen bulgular göz önünde bulundurulduğunda, ortaokul öğrencilerinin umut düzeyleri ile kariyer ve yetenek gelişimi öz yeterlik düzeyleri arasında pozitif yönde güçlü bir ilişki bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre, ortaokul öğrencilerinin umut düzeyi arttıkça öz yeterlik düzeylerinin artması, öz yeterlik düzeyleri düştükçe de umut düzeylerinin düşmesi beklenmektedir.

İlgili alanyazın incelendiğinde, umut ve öz yeterlik değişkenleri arasındaki ilişkiyi açıklayan çalışmalar göze çarpmaktadır. Atik ve Atik (2017) tarafından lise öğrencileriyle yürütülen çalışmada; öz yeterliğin, yaş ve cinsiyet gibi değişkenlerin umut düzeyi üzerinde yordayıcı etkisi olduğu bulunmuştur. Benzer değişkenlerle yürütülen bir diğer çalışma, öz yeterlik ve umut değişkenlerinin aynı deneyimlerden etkilendiği sonucuna ulaşmıştır (Bilgiç ve diğerleri, 2017).

Umut kavramının, kariyer ve yetenek gelişimi değişkenleriyle de yüksek düzeyde ilişkisi olduğu görülmektedir. Çalışmadan elde edilen bulguların yanı sıra, kariyer geçişleri üzerinde yapılan çalışmalar Umut Odaklı Kariyer Danışmanlığı modelinin bireylerin öz farkındalık ve öz yeterlik düzeylerini artırıcı etki sağladığını göstermektedir (Kılıç, 2019; Aşçıoğlu-Önal ve Yeşilyaprak, 2020).

Verilen bilgiler göz önünde bulundurulduğunda, ortaokul öğrencilerinin umut düzeyleri ile kariyer ve yetenek gelişimi üzerindeki öz yeterlik değişkeninin birbirleriyle yüksek düzeyde ilişkisi olduğu görülmektedir. Buna göre, ortaokul öğrencilerine uygulanacak kariyer danışmanlığı süreçlerinde, Umut Odaklı Kariyer Danışmanlığı yürütmenin, bireylerin kendi yetenek ve kariyerleri üzerinde sahip olacakları öz yeterlik düzeylerine olumlu yönde katkı sağlaması beklenmektedir. Elde edilen sonuçlar, okul psikolojik danışmanları ve rehberlik paydaşlarıyla paylaşılarak kariyer danışmanlığında fayda sağlanması amaçlanacaktır.

Gelecek çalışmalarda, cinsiyet, yaş ve demografik özelliklere göre örneklemin daha detaylı incelenmesinin alanyazına katkı sağlaması beklenmektedir.

KAYNAKLAR

- Aldemir, C., Ataol, A. ve Budak, G. (2004). İnsan Kaynakları Yönetimi. Gazi Üniversitesi.
- Aşçıoğlu-Önal, A. ve Yeşilyaprak, B. (2020). Pozitif Psikolojiye Dayalı Kariyer Danışmanlığı Grup Uygulamasının Etkililiğinin İncelenmesi. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 16(28), 881-908.
- Atik, G., ve Kemer, G . (2009). Çocuklarda Umut Ölçeğinin psikometrik özellikleri: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *İlköğretim Online*, 8(2), 379-390.
- Aytaç, S. (2005). Çalışma Yaşamında Kariyer yönetimi, planlaması, gelişimi ve sorunları. Ezgi.
- Barutçugil,İ. (2004). İnsan Kaynakları Yönetimi. Kariyer.
- Bilgiç, Ş., Temel, M. ve Çelikkalp, Ü. (2017). Hemşirelik Öğrencilerinin Öğrenilmiş Güçlülük, Öz Yeterlilik ve Umut Düzeylerinin Değerlendirilmesi: Tekirdağ Örneği. *Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi*, 3(4), 117-126.
- Bozgeyikli, H., Bacanlı, F. ve Doğan, H. (2009). İlköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin mesleki karar verme yetkinliklerinin yordayıcılarının incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21, 125-136.
- Feldman, D. B. ve Snyder, C. R. (2005). Hope and the meaningful life: theoretical and empirical associations between goal-directed thinking and life meaning. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 24 (3), 401- 421.
- Folkman, S. (2010). Stres, coping and hope. *Psycho-Oncology* 19, 901-908.
- Gagne, F. (2004). Transforming gift into talents: the DMGT as a developmental theory. *High Ability Studies*, 15 (2), 119-147.
- İbicioğlu, H. (2006). İnsan Kaynakları Yönetimi-KOBİ'ler Üzerine Bir Araştırma. Fakülte.
- Kuzgun, Y. (2000). Meslek danışmanlığı kuramlar ve uygulamalar. Nobel.

- Linehan, M., Comtois, K., Murray, A., Brown, M., Gallop, R. ve Heard, H. (2006). Two-year randomized controlled trial and follow-up of dialectical behavior therapy vs therapy by experts for suicidal behaviors and borderline personality disorder. *Arch Gen Psychiatry*, 63,757-766.
- Pajares, F. ve Valiante, G. (2001). Influence of self-efficacy on elementary students' writing. *Journal of Educational Research*, 90, 353-360.
- Phan, H. P. (2012). Relations between informational sources, self-efficacy and academic achievement: A developmental approach. *Educational Psychology*, 32, 81-105.
- Senemođlu, N. (2015). Gelişim, Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya. Yargı.
- Steen, J. H. (2004). Measuring the efficacy of the Snyder hope theory as an intervention with an inpatient population. (Yayımlanmamış Doktora tezi). University of Mississippi, Lafayette, Mississippi.
- Tarhan, S. ve Bacanlı, H. (2016). İlkokuldan üniversiteye umut kavramının tanımlanması üzerine nitel bir çalışma. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 4(2), 86-112.
- Ulaş, K. (2019). Kariyer geçişlerinde umut değişkeninin rolü. *Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 2(2), 125-143.
- Yeşilyaprak, B. (2011). Mesleki Rehberlik ve Kariyer Danışmanlığı: Kuramdan Uygulamaya. Pegem.
- Yıldız, M. (2015). Kariyer ve yetenek gelişimi öz yeterlik ölçeği geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Electronic international Journal of Education, Arts and Science*, 1(2), 163-180.
- Yumurtacı, A. (2014). Küreselleşen Emek Piyasalarında Yeni Bir Olgu: Yetenek Yönetimi. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(8), 188-199.